

ОРГАНИЗАЦИЯ И СТРУКТУРА НА ПРОКУРАТУРАТА В РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЯ

Роберт Рениер³⁷

Въведение

Според Конституцията на Словения и едно решение на Конституционния съд, словенската прокуратура се определя като самостоятелен независим орган. Според Закона за прокуратурата това е независима институция в рамките на съдебната власт. Въпреки че според много експерти прокуратурата следва да премине към изпълнителната власт, по своята същност, организация и функции тя е част от съдебната власт.

Съдебната реформа от 1995 г. доведе до някои значителни структурни промени в системата на прокуратурата. По-долу ще бъдат разгледани само по-важните от тези промени.

Преди всичко, в резултат на реформата прокуратурата, която до този момент се основаваше на принципите на стриктна йерархия и подчинение, беше превърната в институция, при която упражняването на правомощията става на равнище отделни прокурори. По този начин държавните прокурори станаха независими в процеса на вземане на решения, като определението "независими" в този случай означава независими по отношение на каквито и да е задължителни указания, включително такива, издадени от повисшестоящия прокурор, от ръководителите на окръжните прокуратури или от главния прокурор. По този начин положението на прокурора се доближава много до това на съдия.

Прокурорите, както и съдиите, се назначават с безсрочен мандат, за да се предотвратят възможностите за въздействие върху тяхната работа от страна на политиците. Всички прокурори се назначават от правителството на Словения, с изключение на главния прокурор, който се избира от парламента за шестгодишен мандат. Съдиите се избират от парламента също за неограничен срок.

Изискванията за назначаване и възнаграждението на прокурорите са идентични с тези на съдиите със същия ранг.

Организация и структура на прокуратурата

В Словения няма специализирани прокуратури, включително военна прокуратура. Прокуратурата е единна и централизирана и е разделена на две равнища – 11 окръжни прокуратури и Върховна прокуратура, която се състои от четири отдела (наказателен, апелативен, надзорен и гражданско-административен) и три териториални подразделения.

³⁷ Роберт Рениер е ръководител на Окръжната прокуратура в окръг Кръско, Република Словения. Завършил е юридическия факултет на Университета в Любляна. Има 14-годишна практика на прокурор и участва в различни национални и международни проекти.

Към Върховната прокуратура на Словения е създадена т.нар. Група прокурори по специални дела, чиято основна задача е да се занимава със сложни случаи с елементи на организирана престъпност. В тази група се назначават прокурори с различен ранг за срок от 6 години.

В зависимост от съда, при който упражняват своите правомощия, има окръжни прокурори, висши прокурори и върховни прокурори. Съществуват също така помощник-прокурори (окръжни и висши), които изпълняват прокурорски функции в производствата пред първата инстанция. За разлика от прокурорите, чиито правомощия произтичат непосредствено от закона, помощник-прокурорите осъществяват своите функции въз основа на упълномощаване от прокурора, към когото са назначени и чиято дейност подпомагат.

Правомощията на прокурорите зависят от три обстоятелства: длъжността на съответния прокурор, неговата служба и съдилищата, пред които може да се явява.

В производството пред първата инстанция участват прокурори от окръжната прокуратура, в чиято териториална юрисдикция се намира съответният първоинстанционен съд, както и тези прокурори от Групата прокурори по специални дела, чиито правомощия включват участието по дела пред първата инстанция на територията на цяла Словения.

В производството пред втората инстанция, която в Словения са висшите съдилища, участват прокурори от апелативния отдел и от трите териториални подразделения на Върховната прокуратура.

В производството пред третата инстанция (Върховния съд на Словения) участват върховните прокурори от Върховната прокуратура.

Прокуратурата в Словения е независима институция. Словенските прокурори са независими и не се подчиняват на никакви указания. Независимо че положението на прокурорите е много сходно с това на съдиите, прокуратурата е до известна степен йерархична структура. Въпреки липсата на задължителни указания по конкретните дела, всички прокурори са длъжни да спазват общите указания, издавани от главния прокурор, които са свързани с еднаквото прилагане на закона и провеждането на единна политика в областта на наказателното преследване. Освен това прокурорите от една и съща служба са длъжни да спазват указанията, издавани от ръководителя на тази служба в рамките на неговите правомощия. Освен това съществува и възможността висшестоящият прокурор да иземе определен случай или да извърши определено действие, което е в правомощията на нисшестоящ прокурор.

Прокурорите отговарят за начина, по който изпълняват своите задължения. Те са длъжни да извършат разследването за срок от 30 дни, като за по-сложните случаи този срок може да бъде увеличен до 90 дни. Работата на прокурорите подлежи на редовни проверки, които се осъществяват от ръководителя на съответната служба, от Върховната прокуратура на Словения или от Министерството на правосъдието. Тези проверки обаче не са свързани с работата на прокурорите по конкретно производство и не засягат взетите от тях решения по конкретно дело. Ако ръководителят

на съответната служба реши, че определена проверка от страна на Министерството на правосъдието може да накърни самостоятелността на прокурора, той може да откаже извършването на проверката.

Правомощия на прокурора в предварителното производство

Прокурорът трябва да играе най-важната роля в досъдебното производство. През 2001 г. беше сключено споразумение за взаимодействие между полицията и прокуратурата, което беше заменено с указ на правителството от 2004 г. относно сътрудничеството между прокуратурата и полицията при разкриването и наказателното преследване на извършителите на престъпления. И двата документа очертават водещата роля на прокуратурата в досъдебното производство.

Полицията по правило е напълно автономна институция по отношение на разкриването на извършителите на престъпления, но е длъжна да уведомява прокуратурата за всички установени криминални деяния. Когато установят, че е извършено престъпление, органите на полицията са задължени да информират прокурора незабавно, ако става въпрос за тежко престъпление и се налага извършването на неотложни действия, и в рамките на три дни във всички останали случаи. Този срок, обаче, понякога не се спазва. Полицията трябва да уведомява прокуратурата, за да може прокурорът, ако намери това за целесъобразно, да участва още в най-ранния етап на предварителното производство.

Прокурорът може да ръководи действията на полицейските органи, като издава задължителни указания, прави предложения, дава експертни мнения или оказва съдействие за събиране на доказателствата. От особено значение е задължението на полицията незабавно да уведомява прокурора за всички случаи на задържане на граждани. Когато полицията задържи заподозряно лице, тя трябва да уведоми прокурора, който взема решение за това дали заподозреният да бъде освободен или въпросът да бъде отнесен пред съдия-следователя.

Друго важно правомощие на прокурора е свързано със специалните разузнавателни средства. Правомощията, свързани с издаването на разрешение за използване на специални разузнавателни средства, са разделени между два органа - окръжния прокурор и съдия-следователя в зависимост от тежестта на престъплението и степента на засягане на основните човешки права. Така например, прокурорът има право да издава разрешение за тайно наблюдение и операции под прикритие. Той също така може да отложи задържането на заподозрения, ако това не застрашава живота и здравето на трето лице.

За използването на специални разузнавателни средства, които могат да засегнат основни човешки права, разрешението се издава от съдия-следовател, но по предложение от прокурора. Това означава, че полицията не може пряко да се обърне към съдия-следователя, т.е. не може да извършва действия, свързани с използването на специални разузнавателни средства, без съгласието на прокурора.

В Словения, след приключването на предварителното производство прокурорът разполага с едно особено правомощие – да вземе решение дали да се използват алтернативни методи или алтернативни процедури вместо класическите методи за наказателно преследване. Това правомощие доближава ролята на прокурора до тази на съдията. Единият алтернативен метод представлява провеждането на специална среща с участието на прокурора, пострадалия и заподозрения. Ако по време на срещата бъде постигнато споразумение между страните, прокурорът постановява акт, с който задължава заподозрения да изплати обезщетение за нанесените щети, да направи определена вноска с хуманитарна цел, да положи труд в полза на обществото и т.н. През 2004 г. в резултат на прилагането на този метод бяха възстановени щети за повече от 350 хиляди евро.

Другият алтернативен метод, който прокурорът може да приложи, е медиацията. При този метод прокурорът изпраща случая на медиатор, който има за задача да съдейства на пострадалия и извършителя да постигнат извънсъдебно разрешение на спора.

Правомощия на прокурора в съдебното производство

Ролята на прокурора в съдебното производство има два аспекта: от една страна, той е държавен орган, а от друга – страна в процеса. Като се има предвид, че наказателният процес в Словения включва елементи на континенталната система, но все повече нараства броят на елементите на състезателното производство, ролята на прокурора постепенно се променя от старата, класическа роля на държавен орган към ролята на страна в наказателния процес.

Така например прокурорът може да направи искане за започване на разследване, което се извършва от съдия-следовател, както и да прави предложения относно доказателствата, които трябва да бъдат събрани, свидетелите, които трябва да бъдат разпитани, и т.н. Прокурорът може да отправи искане до съдия-следователя за задържане на заподозряното лице. Съдия-следователят не може да служебно да постанови задържане на заподозрения. Останалите правомощия на прокурора са сходни с тези на прокурорите в другите страни.

Когато се поставя въпросът за предприемане на действия за противодействие на организираната престъпност, от особено значение е ефективното взаимодействие между институциите. То е особено важен аспект за решаването на тези изключително сложни дела. В Словения окръжните прокурори могат самостоятелно да осъществяват международно правно сътрудничество, без да е необходима намеса от страна на Върховната прокуратура. Има различни механизми за осъществяване на това сътрудничество, като най-ефективни и успешни са преките контакти с партньорите в чужбина.

Заклучение

Прокуратурата в Република Словения е до голяма степен независима и автономна държавна институция. Независими са и всички държавни прокурори.

До голяма степен прокуратурата е предпазена от въздействие от страна на политиците. Трудно е да се даде еднозначна оценка дали тази система е добра или не. Има много защитници на идеята прокуратурата да бъде в много по-висока степен подвластна на правителството, за да има правителството възможност да въздейства върху вземаните от прокурорите решения. Според преобладаващото виждане обаче е добре прокуратурата да продължава да бъде автономна, което допринася за доверието на обществото към нея.

Прокурорите в Словения са в положение, в което трябва да полагат все повече усилия за повишаване на своя професионализъм, както и за правилността на решенията, които взимат, тъй като те са постоянно подложени на критичната оценка на обществеността.